

NAKRÚCAMIE

Z nakrúcania filmu Tangerine režiséra Seana Bakera,
s láskavým zvoľnením Magnolia Pictures

MOBILOM

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

METODICKÉ LISTY

Mgr. art. Peter Kováčik

*Záber z filmu Tangerine,
s láskavým zvolením Magnolia Pictures*

METODICKÉ LISTY

NAKRÚCAME MOBILOM

NIKDY V DEJINÁCH NEBOLA
FILMOVÁ TECHNIKA DOSTUPNEJŠIA
A POUŽÍVATEĽSKY PRIATEĽSKEJŠIA.
VEĎ TAKMER KAŽDÝ Z NÁS NOSÍ
NENÁPADNÚ KAMERU VO VRECKU NOHAVÍC
ČI V KABELKE. MOŽNOSTI MOBILNÉHO
TELEFÓNU NA ZAZNAMENÁVANIE
A TVORBU VIDEÍ SÚ DNES ZÁVRATNÉ,
STAČÍ ZVLÁDNUŤ NIEKOĽKO NASTAVENÍ
A ZAPAMÄTAŤ SI HRSTKU PRAVIDIEL.
TENTO METODICKÝ MATERIÁL PREVEDIE
ZÁUJEMKYNE A ZÁUJEMCOV ZÁKLADMI
PRÁCE S KAMEROU MOBILNÉHO TELEFÓNU
A POSKYTNE INŠPIRÁCIU NA
UMELECKÉ VYUŽITIE TOHTO POHOTOVÉHO
A PRAKTICKÉHO FILMÁRSKEHO NÁSTROJA.

Autor textu:
Mgr. art. Peter Kováčik

ÚVOD

Dejinami filmovej technológie sa tiahne úsilie o zmenšovanie kamier a ich prístupnosť čo najširšej verejnosti. Generácie filmárov a filmárov snívajú o ľahkých prenosných kamerách, ktoré by ich oslobodili od zväzujúceho ateliérového spôsobu nakrúcania a dovolili im vydať sa do reálnych prostredí, nepozorovane s nimi splynúť a snímanie rozpozhybovať. Práve rozšírenie malých ručných kamier v 50. a 60. rokoch minulého storočia podnietilo vznik nových filmárskych hnutí a vln, ktoré vyzdvihovali slobodu a bezprostrednosť. Predstavitelia žánru direct cinema, britského hnutia Free Cinema, režiséri a režisérky francúzskej, ale aj československej novej vlny sa vo svojich filmoch priblížili realite ako nikto pred nimi.

S nástupom digitálnych technológií sa proces nakrúcania ešte viac zjednodušil a stal sa ekonomickejšim. Lacnou prenosnou kamerou si svoje dovolenky a sviatky mohla zaznamenať takmer každá rodina. Azda najvýraznejší odtlačok tohto technologického posunu vo svetovej kinematografii nájdeme vo filmoch, ktoré sa hlásili k manifestu Dogma 95. Snímané na bežné videokamery, bez dodatočného svietenia a špeciálnych efektov sa tieto diela vyznačovali príťažlivou nedokonalosťou.

Filmovú kameru dnes nosí vo svojom vrecku alebo kabelke prakticky každý alebo každá z nás. Reč je, pravdaže, o mobilných telefónoch, s ktorými minia-

turizácia a rozšírenie videotechnológií dosiahli nový vrchol. Kamery zabudované v moderných smartfónoch sú používateľsky nenáročné, prekvapivo sofistikované a najmä sú neustále poruke. Stačí si osvojiť niekoľko princípov a porozumieť ich nastaveniam a z mobilného telefónu sa môže stať efektívny filmársky nástroj, vďaka ktorému sa pred vami otvoria nové tvorivé možnosti.

PRED NAKRÚCANÍM

Formáty a parametre videa

Skôr ako na smartfón začnete nakrúcať svoj prvý krátky film, mali by ste sa oboznámiť so základnými pojmami, ktoré sa pri tvorbe digitálneho videa používajú. Na nakrúcanie videí môžete použiť akýkoľvek smartfón s kamerou. Pre kvalitu videa bude dôležité, aby mal čo najväčšie rozlíšenie a vhodný formát.

Rozlíšenie videa je prvý z pojmov, ktoré by ste mali poznať. Znamená to, z koľkých pixelov je zložený obrazový záznam. Čím je rozlíšenie vyššie, tým je kresba detailnejšia a záznam bohatší na obrazové informácie. V súčasnosti najrozšírenejšie Full HD rozlíšenie má 1 920 x 1 080 pixelov, SD rozlíšenie 720 x 576 pixelov. Dnešné smartfóny dokážu zaznamenať aj obraz v rozlíšení 2K a 4K. Takéto video je však náročnejšie na kapacitu úložiska, preto ju priebežne sledujte alebo si pripravte viacero pamäťových kariet. Snímanie vo vyššom rozlíšení otvára možnosti pre

ďalšie postprodukčné zásahy, ako sú výrezy alebo nájazdy bez digitálnych artefaktov, ktoré vznikajú pri zväčšovaní obrazu.

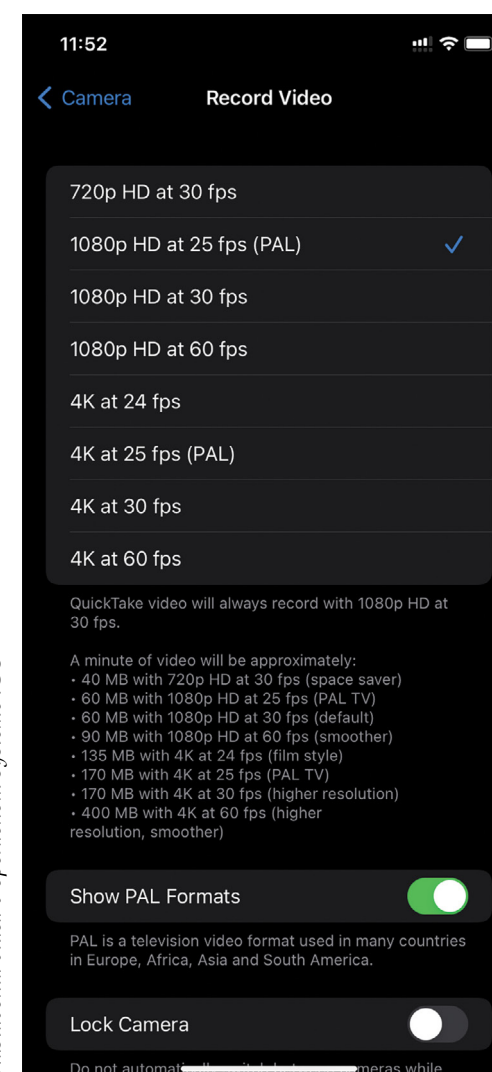
Formát videa hovorí o jeho kvalite a s ňou súvisiacich parametroch. Už od čias analógovej televízie existovalo niekoľko formátov (PAL, SECAM a NTSC), v ktorých sa obraz spracovával. Líšili sa počtom riadkov, pomerom strán i počtom snímok za sekundu. Aj dnes, v ére digitálneho videa, pretrval rozdiel

v európskom a americkom snímkaní. V Európe sa používa štandard 25/50 fps, v Amerike a krajinách, ktoré historicky používali normu NTSC, je to 30/60 fps. Počet snímok za sekundu je dôležitým parametrom pri nakrúcaní a spracovaní vašich videí. Strihový projekt by mal mať rovnaký počet snímok ako natočený materiál.

Pomer strán videa sa udáva v zlomkoch (4 : 3, 16 : 9) alebo v číslach, ktoré sú výsledkom delenia (1.33, 1.78, 2.35). V súčasnosti najrozšírenejší je pomer 16 : 9 (1.78), v profesionálnych podmienkach tvorby pre kiná sa objavujú tiež pomery CinemaScope (2.35), Panavision (2.39), UltraPanavision (2.76). Historicky používaným filmovým a televíznym štandardom bol dlho pomer 4 : 3 (1.33). Voľba pomeru strán je okrem iného aj dôležitým estetickým rozhodnutím. Širšie formáty vzbudzujú dojem väčšieho priestoru, obraz s pomerom strán 4 : 3 dnes pôsobí stiesnenejšie, no siahnuť po ňom môžete práve pre jeho „retro“ charakter. Ak natočený materiál konvertujete do iného pomeru strán, časť obrazu nevyhnutne orezávate. Je preto dobré myslieť na tieto kľúčové nastavenia a parametre videa vopred.

Ergonómia smartfónu môže zvädzať k snímaniu na výšku. Ak je však vaším zámerom vytvoriť video určené pre počítačové alebo televízne obrazovky, prípadne pre filmové plátno, zvolte orientáciu na šírku.

Nastavenia videa v operačnom systéme iOS

V menu svojho smartfónu hľadajte nastavenie kamery. Zvoľte si rozlíšenie a počet snímok za sekundu – tieto parametre sú pre ďalšie postprodukčné spracovanie videa kľúčové. Takisto si môžete nastaviť formát, v ktorom bude smartfón video zaznamenávať. Každý smartfón má tieto možnosti predvolené výrobcom. Vy si môžete vybrať tú, ktorá vašim potrebám vyhovuje najviac. Základné nastavenia kamery sú zvyčajne limitované. Pri niektorých typoch telefónov si v základnom menu viete vybrať iba medzi 30 fps a 60 fps, keďže sú vyrábané s ohľadom na štandardy amerického trhu. Snímkovanie sa však dá zmeniť v rôznych špecializovaných aplikáciách, ktoré si predstavíme neskôr.

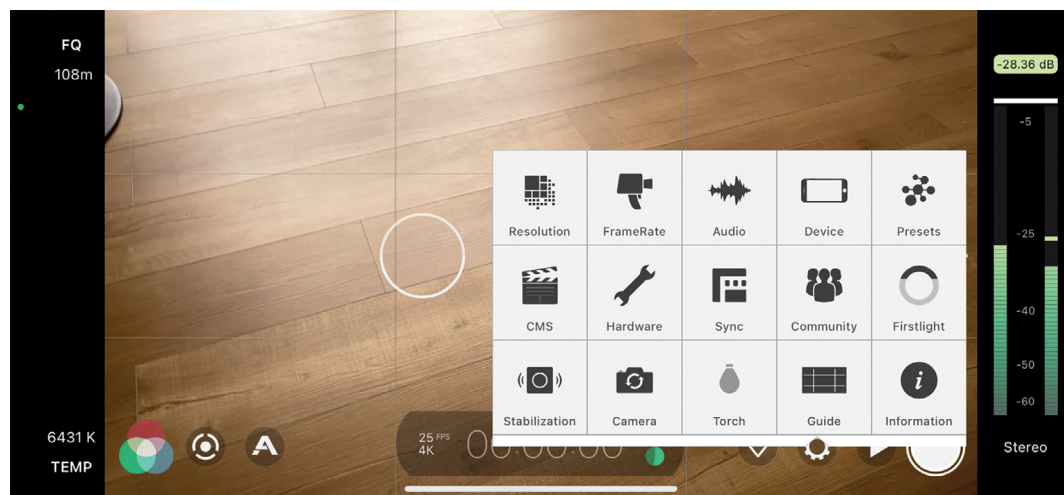
Ak chcete nakrúcať kvalitné videá, nastavte si rozlíšenie a formát čo najkvalitnejšie. Musíte však počítať s tým, že kvalitné video vám na úložisku vášho smartfónu zaberie množstvo miesta.

Veľkosti záberov

Mať na pamäti pravidlá filmovej reči je užitočné už pri nakrúcaní, aby ste v strižni predišli komplikáciám s chýbajúcim alebo nepoužiteľným záberom. V záujme zrozumiteľnosti a pútavosti vašich videí je zvládnutie teoretických základov najmä vo vzťahu k veľkostiam záberov, ich funkciám a vzájomným väzbám. Práve striedaním rôznych veľkostí záberov vo filmovej reči budujete významy a tvoríte to, čomu hovoríme filmové rozprávania. Tejto teórii sa venuje množstvo publikácií, odkazy na niektoré z nich nájdete medzi bibliografickými odkazmi.

Ako meniť veľkosti záberov

Pri nakrúcaní na smartfón môžete veľkosti záberov meniť niekoľkými spôsobmi. Tým najjednoduchším je zmena vzdia-

Ponuka nastavení v aplikácii FiLMiC Pro

lenosti od snímaného objektu. Čím ste k nemu bližšie, tým užší záber tvoríte. Ak sa od objektu vzdľujete, zábery sú širšie.

Pokročilejším spôsobom je využitie súpravy prídavných objektívov, akých je na trhu niekoľko. Podľa typu zvolenej optiky sa zmení charakter i veľkosť záberu: ak siahnete po teleobjektíve, budete môcť nakrúcať objekty, ktoré sú od vás vzdialené, ak použijete makro, budete sa môcť k objektom priblížiť a nakrúcať pôsobivé veľké detaily. Takzvané široké sklo využijete na rozšírenie svojho záberu pri komponovaní celkov a snímaní v interiéri. Myslite na to, že voľba optiky môže obraz neželaným spôsobom deformovať. Každý typ objektívu má svoje špecifiká: široké objektívy spôsobujú pocit zrýchlenia obrazu. Sú vhodné na snímanie športu a dynamických akcií. Teleobjektívy, naopak, akciu psychologicky spomaľujú. Ak sa rozhodnete investovať do súpravy prídavných objektívov, pred dôležitým nakrúcaním si ich radšej vyskúšajte a materiál dôkladne porovnajte na obrazovke počítača.

Zmenu veľkosti záberu môžete docieľiť aj výrezom z materiálu vo vyššom rozlíšení, než je to, v ktorom budete svoj film exportovať. Táto metóda je často využívaná pri tvorbe vlogov alebo podcastových rozhovorov. Ak nakrúcate na jediný smartfón a jeho vlastnosti to umožňujú, nastavte si v ňom rozlíšenie 4K. Pokiaľ je pre finálny export dostatočné rozlíše-

nie Full HD, bez viditeľnej straty kvality môžete postprodukčne dosiahnuť výrazné výrazné priblíženie. Predpokladom je vopred premyslená kompozícia, ktorá dvojakú veľkosť záberu, povedzme kombináciu polocelku a polodetailu, umožní. Táto metóda vám rozviaže ruky pri strihu a video vďaka nej bude pôsobiť dynamickejšie a profesionálnejšie.

Filmový zvuk

Hovorí sa, že zašumený alebo skreslený zvuk divácku pozornosť odradí rýchlejšie ako obraz so zníženou kvalitou. V amatérskych podmienkach sa pritom často stretávame s tým, že zvukovej zložke audiovizuálneho diela tvorcovia venujú výrazne menej pozornosti a úsilia.

V prípade nakrúcania na mobilný telefón je situácia ešte o niečo sťaženejšia. Zatiaľ čo kamery smartfónov sú pomerne sofistikované, technické parametre vstavaných mikrofónov za nimi výrazne zaostávajú. Pre nevyhovujúcu všesmerovú charakteristiku typicky snímajú aj neželané ruchy prostredia alebo zvuky, ktoré vznikajú pri manipulácii s telefónom. Pri väčšej vzdialenosti od snímaných postáv budete zápasiť s nezrozumiteľnosťou dialógov, ktoré zaniknú za ruchmi prostredia. Pracovať so vstavaným mikrofónom nie je nemožné, ak však chcete svoje diela dostať na kvalitatívne vyššiu úroveň, využitie pokročilejších techník zvukového záznamu so sebou prináša množstvo výhod.

Jednou z ciest je dovybavenie telefónu externým mikrofónom. Vybrať si môžete zo širokej ponuky klopových (kravatových) mikrofónov, ktoré sú vhodné na nakrúcanie rozhovorov, alebo smerových mikrofónov, ktoré čiastočne eliminujú ruchy prostredia a umožňujú zamerať sa na konkrétne zvuky a dialógy v centre filmovej akcie. K telefónu ich pripojíte buď káblom so zodpovedajúcim konektorom či redukciou, alebo bezdrôtovo, pomocou technológií Wi-Fi alebo Bluetooth, vďaka čomu získate väčšiu voľnosť v pohybe kamery a snímaných objektov. Od externých mikrofónov neočakávajte zázraky, stále ide o kompromisné riešenie medzi prenosnosťou, jednoduchosťou obsluhy a zvukovou kvalitou.

K najlepším výsledkom sa dopracujete, ak siahnete po externých zvukových rekordéroch a mikrofónoch, ktoré sú určené na tvorbu videa. Záznam z nich však v strihovom softvéri musíte synchronizovať s obrazom. Pomôže vám pri tom hoci obyčajné tlesknutie na začiatku alebo na konci každého záberu alebo jednoduchá filmová klapka.

Selfie tyč

Dialógy či ruchy môžete nahrávať aj dodatočne vo fáze postprodukcie a zvukovú stopu, ktorú ste zaznamenali na svoj smartfón, použijete ako pomocnú. Táto cesta je prácnejšia, no otvára možnosti tvorivosti a imaginácii.

ČO BUDEME POTREBOVAŤ

Mobilný telefón

Dnes už každý mobilný telefón, resp. smartfón, dokáže zaznamenávať video. Máte vďaka tomu k dispozícii kameru, s ktorou viete natočiť svoje video. Samozrejme, treba si uvedomiť, že to nie je profesionálna kamera, a tak tomu musíte prispôbiť svoje očakávania. Na zhotovenie videa vám však postačí aj smartfón. Ak ho viete použiť.

Statív, stabilizátor, selfie tyč

Statív alebo selfie tyč vám poslúži na to, aby ste mali zábery stabilné, prípadne aby ste mohli urobiť netradičný záber. Keď sa s ňou naučíte pracovať, vaše

Prídavný objektív

videá to obohatí o netradičné pohľady. Stabilizátor vám poslúži na to, aby ste mali svoje zábery stabilné aj počas chôdze či behu. Video tak bude pôsobiť profesionálnym dojmom. Statív, selfie tyč aj stabilizátor kupujte s ohľadom na to, aký typ smartfónu používate. Nie všetky výrobky budú kompatibilné s vaším smartfónom.

Súprava prídavných objektívov

Čo sú to veľkosti záberov, sme si už vysvetlili. Aj to, čo nimi vieme dosiahnuť. Na to, aby ste ich vedeli natočiť, vám pomôžu rôzne predsádky alebo objektívy na smartfón. Treba však dávať pozor na to, aby ste si kúpili súpravu objektívov, ktoré budú pasovať na váš model telefónu.

Externý mikrofón alebo rekordér

Popri zázname pohyblivého obrazu telefón dokáže zaznamenať aj zvuk. Použiť ho môžete ako diktafón, napríklad pri nahrávaní rozhovorov do podcastu alebo sprievodného komentára do svojich videí. Spravidla je v základnom vybavení telefónu aj jednoduchá aplikácia, určená na záznam zvuku. Ak je kvalita záznamu nedostatočná, skúste siahnuť po externom mikrofóne alebo samostatnom zvukovom rekordéri. Treba si však uvedomiť, že pri nahrávaní zohráva dôležitú úlohu vhodné prostredie bez neželaného hluku a rušivých prvkov, akými sú napríklad chladiace ventilátory v počítačoch alebo chladničkách.

AKO NAKRÚČAŤ NA MOBIL

Nastavenie smartfónu

Základné informácie o rozlíšení a formátoch videa sme už získali. Teraz ich skúsime využiť pri nastavení svojho telefónu. V menu hľadajte všeobecné (general) nastavenia a v nich nastavenia kamery. Na tomto mieste typicky nájdeme voľbu rozlíšenia, snímkovania a formátu videa. Nastaviť si môžeme aj spôsob, akým kamera sníma v režime spomaleného pohybu (slo-mo alebo slow motion). Nastavte si teda formát a rozlíšenie tak, aby ste si s videom poradili aj neskôr v postprodukcii. Nezaškodí vyskúšať si to nanečisto, pred tým, než sa pustíte do nakrúcania zamýšľaného projektu. Už sme spomínali, že čím väčšie rozlíšenie zvolíte, tým väčšiu kapacitu úložiska budete potrebovať. Ak si to môžete dovoliť, je vhodné pracovať s istou rezervou. Hoci bude výsledné video exportované v rozlíšení HD, záznam v rozlíšení 4K v strižni umožní korigovať nedôslednú kompozíciu alebo zachrániť roztrasené zábery pri ich neskoršej stabilizácii, ktorá si vyžaduje zväčšenie obrazu. Týmto postupom sa budeme podrobnejšie venovať v kapitole o postprodukcii.

Keď ste zvládli nastaviť kameru vo všeobecných nastaveniach telefónu, môžete

sa presunúť priamo k aplikácii fotoaparát (camera). Tá slúži nielen na vyhotovovanie fotografií, ale skrýva sa v nej aj video-kamera. Stačí si z ponuky vybrať funkciu video. Nezabúdajte, že pri nakrúcaní je vhodnejšie držať smartfón na šírku. Dodržíte tak zvyčajnú orientáciu obrazu, ktorá zodpovedá pomeru strán obrazoviek aj filmového plátna, na ktorých budete svoje filmové dielo prezentovať najčastejšie.

Teraz už stačí pripraviť si vašu prvú scénu a pustiť sa do nakrúcania. Na spustenie záznamu slúži červené kruhové tlačidlo na dotykovom displeji smartfónu. Nahrávanie zastavíme opätovným stlačením tlačidla. Nie vždy je z ergonomického hľadiska možné alebo pohodlné ovládať nakrúcanie spúšťou na displeji. Väčšina smartfónov je preto navrhnutá tak, že v aplikácii kamery ako spúšť reaguje aj niektoré z fyzických tlačidiel zariadenia. Napríklad tie, ktoré inak slúžia na ovládanie hlasitosti.

Dnešné smartfóny si s ostrením a expozíciou dokážu poradiť aj sami, pomáhajú im v tom algoritmy, ktoré boli navrhnuté tak, aby ovládanie čo najviac zjednodušili. Je však dôležité kontrolovať, či fungujú tak, ako potrebujete. Ak si všimnete, že smartfón zaostřil alebo expozíciu nastavil nesprávne, jednoducho prstom ťuknite na miesto, objekt alebo postavu, ktorá je vo vašom zábere kľúčová. Kamera automaticky zaostří a nastaví expozíciu s ohľadom na bod, ktorý ste takýmto spôsobom

spresnili.

Podobne ako pri všetkých ľudských činnostiach, aj pri práci s kamerou mobilného telefónu bude zručnosť rásť, čím viac ju budete trénovať. V tomto prípade platí doslova, že si pracovný nástroj treba najprv dobre ohmatať, zistiť, ako funguje, a až potom sa pustiť do práce. Nie je nič horšie ako stres a zmätok na filmovom pláci, keď technika nepracuje pre nás, ale proti nám.

Špeciálne režimy snímania

Aplikácia kamery ponúka aj špeciálne režimy zaznamenávania videa. Ide o záznam spomaleného pohybu (slo-mo) a zrýchlenia alebo časozberu (time-lapse). Vysvetlíme si, ako fungujú. Zaužívaná skratka slo-mo pochádza z anglického slow motion a znamená efekt spomaleného pohybu, ktorý paradoxne docielime vyššou snímkovacou frekvenciou. Ak totiž sekundovú akciu pred kamerou zaznamenáme 50 snímkami za sekundu, ale záznam prehráme zvyčajnou rýchlosťou 25 snímok za sekundu v súlade s európskym štandardom PAL, trvanie akcie vo filme budú 2 sekundy a pohyb bude pôsobiť spomalene. Kvalitu záznamu v tomto režime si nastavíte na rovnakom mieste ako ďalšie základné parametre videa. Pri slo-mo zázname si zvyčajne môžete zvoliť snímkovaciu frekvenciu. Čím je vyššia, tým výraznejšie bude výsledné spomalenie pohybu. Voľba rozlíšenia pri tomto režime záznamu môže byť limitovaná technickými možnosťami konkrét-

neho modelu telefónu. Spomalený pohyb je módnym efektom v množstve reklamných videí alebo hudobných klipov. Keď je použitý správne, dokáže pôsobiť emocionálne. Vhodný je tiež na zachytenie a analýzu pohybu, napríklad pri nakrúcaní športu.

Ďalšou efektnou možnosťou je snímání v časozbernom (time-lapse) režime. Jeho princíp je v podstate opačný. Vytvorí video, ktoré je zrýchlené, a v prípade smartfónov býva niekedy prednastavené jeho prehrávanie v nekonečnej slučke. Jeho typické využitie spočíva v zobrazení pohybu alebo premien, ktoré sú na sledovanie v reálnom čase príliš pomalé. Takými môže byť pohyb mrakov na oblohe alebo západ slnka. Tento efekt posluží aj na ozvláštnenie alebo zdynamizovanie akejkoľvek scény, pri ktorej chceme zvýrazniť plynutie času.

Na čo je mi statív, stabilizátor a selfie tyč

Hoci sú dnes pokročilejšie smartfóny vybavené pomerne efektívnou stabilizáciou obrazu, statív ostáva najúčinnnejším nástrojom, ako docieľiť záznam, ktorého obraz nie je roztrasený. V bohatej ponuke statívov hľadajte taký, ktorý je prispôsobený na uchopenie vášho telefónu. Statív umiestnite do takej vzdialenosti od snímanej akcie, aby ste boli spokojní s veľkosťou záberu a jeho kompozíciou. Myslite na to, že snímání z ruky a efekt roztrasenej kamery je legitímnym výra-

Elektronický stabilizátor

zovým prostriedkom, ktorý by však vo vašom filme alebo videu mal mať svoje opodstatnenie. Kamera na statíve je zväčša neutrálnejšou a bezpečnejšou voľbou.

Stabilizátor vám, podobne ako statív, pomôže skrotiť neželané otrasy smartfónu a doceliť profesionálne pôsobiaci obraz. Jeho výhodou oproti statívu je možnosť využiť ho pri nakrúcaní v pohybe. Napríklad ak snímate akčnú scénu alebo športovú udalosť, ktorú chcete zaznamenať v jej dynamickosti. Stabilizátory môžete poznať aj z tvorby youtuberov, ktorí sa svojim fanúšikom často prihovárajú pri chôdzi. Aj v tomto prípade platí, že stabilizátor by ste si mali vybrať podľa konkrétneho modelu svojho smartfónu. Dôležitým faktorom je hmotnosť kamery, ktorú stabilizátor musí mechanicky vyvažovať. Výrobcovia uvádzajú, na aké zaria-

denia sú ich produkty dizajnované.

Pri nakrúcaní v pohybe môžete vyskúšať selfie tyč, ktorá sa obzvlášť hodí na nezvyčajné uhly záberu. Jednoducho ňou viete doceliť nadvhľad, podhľad alebo bočný záber. Záleží len na vašej vynaliezavosti. So stabilizáciou obrazu vám však nepomôže, preto sa naučte jej pohyb dobre kontrolovať, aby sa vašim divákom nezakrútila hlava.

Svetlo vo filme

Ak chcete svoje video nakrútiť čo najprofesionálnejšie, mali by ste myslieť na to, že pre peknú kresbu a farebnosť záberov je dôležitý dostatok svetla. A pri nakrúcaní na smartfón to platí ešte viac ako pri profesionálnych kamerách s veľkými citlivými čipmi a špičkovou optikou. Nakrúcanie v exteriéroch za denného

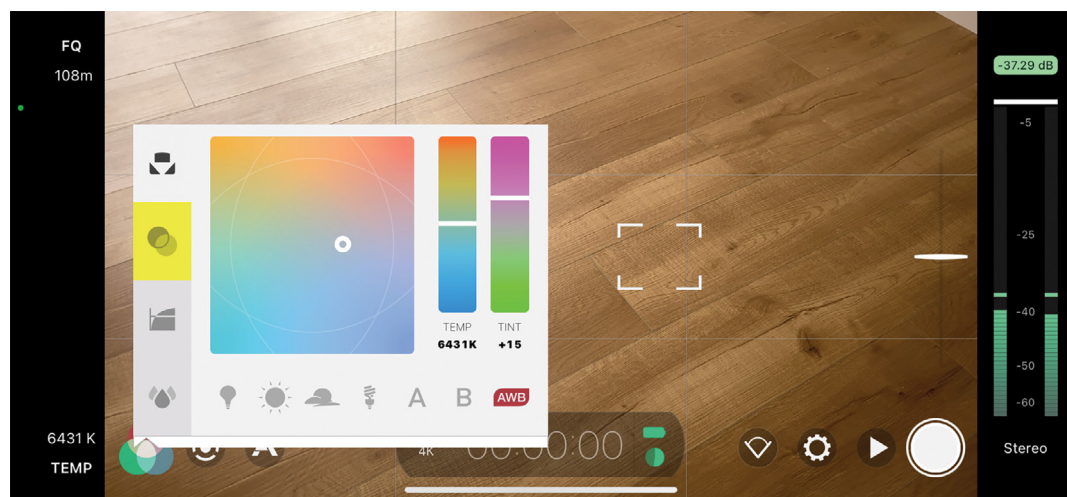
svetla by telefón mal zvládnuť bez väčších ťažkostí. Na zjemnenie ostrých tieňov vám prípadne môže poslúžiť jednoduchá biela alebo reflexná odrazka. Ak však nakrúcate v interiéri, musíte rozmýšľať nad tým, ako záber pripraviť tak, aby mal smartfón dostatok svetla. Inak by akcia vo vašom videu mohla byť málo zreteľná a obraz zašumený. Môžete si pomôcť svetlami, ktoré sa nachádzajú v miestnosti, prípadne použijete filmárske svetlá, ktoré si donesiete so sebou. Predtým si radšej naštudujte základy filmového svietenia, aby ste svojmu videu viac neuškodili ako pomohli.

Aplikácie na záznam videa

Existuje množstvo aplikácií, ktoré základné možnosti kamier na smartfónoch dokážu rozšíriť. Na tomto mieste spomenieme tie, ktoré filmoví profesionáli používajú najčastejšie. Prvou z nich je aplikácia FiLMiC Pro. Aplikácia je spoplatnená, ponúka však veľmi zaujímavé pokročilé funkcie, pre ktoré sa investovanie do nej môže oplatiť. Po otvorení jej nastavení sa zobrazí tabuľka s rôznymi voľbami. Prvá z nich umožňuje zmenu pomeru strán. Okrem štandardných 16 : 9 a 4 : 3 sú v ponuke aj pomery 19 : 9, 3 : 2, 1 : 1, 2.2 : 1, 2.76 : 1 a 2.39 : 1. Štvorcový formát 1 : 1 sa hodí napríklad na nakrúcanie videí na platformu Instagram. Okrem pomeru strán si v tomto submenu môžete nastaviť aj rozlíšenie a kvalitu záznamu. Ďalší krok odomyká mimoriadne dôležitý parameter snímko-

vacej frekvencie. V základnom nastavení kamier na smartfónoch táto možnosť veľmi často chýba. V aplikácii FiLMiC Pro si môžete vybrať hodnoty od 24 fps až po 240 fps. V nastaveniach si ďalej môžete zvoliť miesto na úložisku, kam bude aplikácia ukladať zaznamenané videá, zapnúť alebo vypnúť stabilizáciu obrazu, vybrať zvukový zdroj a kvalitu zvukového záznamu. Ak pracujete s telefónom s viacerými vstavanými objektívmi, táto aplikácia vám dokonca umožní vybrať si konkrétny objektív, ktorým budete záznam snímať. Užitočná je tiež kontrola nad vyvážením bielej farby, ktorú oceníte pri nakrúcaní s rôznymi svetelnými zdrojmi. Použiť môžete niektorú z predvolieb, alebo si hodnotu teploty bielej farby nastaviť manuálne. Azda najväčšou výhodou tejto aplikácie je možnosť manuálneho ostrenia a kontroly nad kľúčovými parametrami citlivosti (ISO) a rýchlosti uzávierky. FiLMiC Pro obsahuje aj funkciu transfokátora, ktorá umožňuje priblíženie a oddialenie, a teda pohodlnejšiu kontrolu nad kompozíciou záberu. Aplikácia ponúka asistenciu expozície a ostrenia. Odomyká teda množstvo pokročilých funkcií a smartfón mení na plne manuálne zariadenie na záznam videa.

Rovnaký výrobca stojí za aplikáciou DoubleTake, ktorá v prípade smartfónov s viacerými vstavanými objektívmi umožňuje voľbu konkrétneho objektívu, prípadne snímania dvoma rôznymi objektívmi súčasne. V takom prípade je na

Vyroženie bielej farby v aplikácii FiLMiC Pro

vás, či chcete, aby aplikácia vytvorila samostatné záznamy, obraz v obraze alebo takzvaný split screen. Jednou z možností využitia tejto aplikácie je nakrúcanie rozhovoru alebo jednoduchšej situácie na dve pomyselné kamery v jednej. Podobných aplikácií je na trhu množstvo a je len na vás, ktorú z nich zaradíte do svojho filmárskeho arzenálu.

Aplikácie na záznam zvuku

Ak svoj mobil chcete používať ako jednoduchý diktafón, stačí použiť aplikáciu na záznam zvuku, ktorá je súčasťou základnej výbavy väčšiny smartfónov. Ak vám však jej obmedzené možnosti nestačia, existujú pokročilejšie alternatívy. Spomenieme napríklad aplikácie ShurePlus MOTIV alebo Ferrite. Aplikácia ShurePlus MOTIV pochádza od známeho výrobcu profesionálnych mikrofónov, ktorého katalóg obsahuje aj niekoľko modelov určených na pripojenie k mobilným telefónom. Ak niektorý z nich vlastnité, aplikácia

vám umožní upravovať jeho vlastnosti, ako napríklad frekvenčnú charakteristiku. Aj bez špeciálnych mikrofónov ju však môžete využiť na záznam zvuku a jeho základné spracovanie. Konkurenčná aplikácia Ferrite okrem záznamu ponúka aj možnosti editovania zvukov priamo v smartfóne. Viete si v nej zostrihať celú zvukovú stopu a exportovať ju.

Trikové možnosti smartfónu

Váš smartfón dokáže oveľa viac, než len zaznamenať živú akciu pred kamerou. Ak vás lákajú postupy trikového filmu a radi by ste si ich hravou formou osvojili, odporúčam aplikáciu Stikbot Studio, určenú na realizáciu stop motion animácie. Jej doplnkom je fyzická zostava bábok, zeleného pozadia a statívu, s ktorou si vytvoríte akýsi miniatúrny animačný ateliér. Stop motion animáciu si pravdaže môžete vyskúšať aj bez tejto zostavy. Použiť môžete panáčikov z akejkoľvek detskej stavebnice a svojpomocne si môžete vyrobiť aj kulisy.

Telefón si upevníte na statív, pohybujte postavičkami a z jednotlivých fáz pohybu vyhotovujte fotografie. Tie v postprodukcii jednoducho zoradíte a spojíte. Vznikne vám tak pravá filmová animácia. Experimentovať môžete aj s možnosťami trikového skladania obrazu. Ako pozadie použite plátno, prípadne papier zelenej alebo modrej farby. Dajte si pozor, aby sa zvolená farba neobjavovala v scéne, ktorú nakrúcate. Množstvo strihových programov umožňuje jednoduché kľúčovanie, ktoré spočíva v odstránení zvolenej farby a jej nahradení akýmkoľvek statickým alebo pohyblivým pozadím. Figúrky tak môžete umiestniť do ľubovoľného sveta. Hovorí sa, že fantázii sa medze nekladú a vo sfére špeciálnych filmových efektov to platí obzvlášť.

POSTPRODUKCIA

S nakrúteným materiálom prechádzame do fázy, keď ho budeme spracovávať a skladať z neho výsledné dielo. Ak ste postupovali tak, že ste si jednotlivé akcie rozzáberovali, prirodzene ich teraz musíte spojiť dokopy. Na to slúžia strihové programy. Jednoduché aplikácie na strih a ďalšie postprodukčné spracovanie videa ponúkajú aj smartfóny. Bežnejším postupom však je stiahnuť si nakrútený materiál z úložiska telefónu alebo pamäťovej karty do počítača a spracovať ho tam. Na väčšej obrazovke sa predsa len pracuje lepšie. Nech sa už rozhodnete pre ktorúkoľvek z ciest, každý vývojár ponúka množstvo návodov na svojich stránkach, prípadne si ich môžete vyhľadať na portáli YouTube.

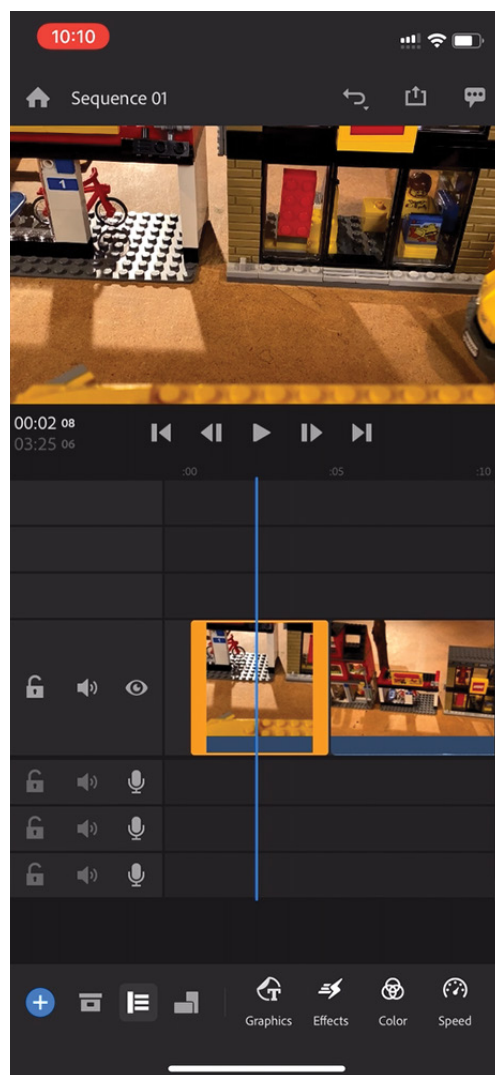
Strih

Pred spracovaním videa vo zvolenom programe je nevyhnutné importovať doň zaznamenaný obrazový aj zvukový materiál. V záujme lepšej orientácie v množstve súborov je vhodné nepreskočiť riadne pomenovávanie jednotlivých záberov a logické triedenie materiálu do priechinkov. S takto pripraveným materiálom môžete začať skladať svoj film alebo video na horizontálnu časovú os (timeline) záber po zábere. Video, grafické a textové prvky môžete vrstviť na seba v takzvaných stopách (tracks), ktoré tvoria vertikálnu štruktúru vášho projektu. Podobným spôsobom môžete pracovať aj so zvukom, hudbou a komentárom. Kontaktný zvuk, ktorý ste zaznamenali spolu s videom, môžete doplniť alebo úplne nahradiť dodatočne nahranými ruchmi alebo dabingom. Strihové programy umožňujú nahráť novú zvukovú stopu priamo v nich. Ak sa rozhodnete zostrihať svoj materiál na hudbu, zvukovú stopu z materiálu môžete úplne vypnúť a do novej stopy vložiť skladbu podľa svojho výberu. Pri používaní hudby a ruchov vo svojich filmoch dbajte na autorské práva. Na internete našťastie existuje množstvo knižníc, ktoré ponúkajú hudbu a zvukové efekty zadarmo. Stačí si vybrať.

Aplikácie na spracovanie videa v smartfóne

Pokiaľ chcete svoje video spracovať pohodlne, priamo vo svojom smartfóne,

možné to je. Väčšina telefónov obsahuje predinštalované aplikácie, ktoré zvládnu vybrané funkcie ako skrátenie, farebné úpravy alebo doplnenie titulkov. Ak si s týmito nástrojmi nevystačíte, môžete siahnuť po niektorej z aplikácií na trhu. Jednou z najpopulárnejších je Premiere Rush od firmy Adobe. Jej prostredie pripomína profesionálny strihový program pre počítače Premiere Pro. Ak ho poznáte, bude ovládanie mobilnej verzie o to

Rozhranie aplikácie Premiere Rush

intuitívnejšie. Okrem základných strihových funkcií Premiere Rush ponúka možnosť meniť rýchlosť prehrávania materiálu a vytvárať tak efektne dynamické zostrihy. Do videa môžete vkladať titulky a predpripravené grafické prvky. Samozrejme, treba počítať s obmedzeniami, aplikácia však obsahuje množstvo nástrojov, ktoré vášmu videu dopomôžu k profesionálnemu dojmu. Tento program ponúka aj export videa podľa požiadaviek najrozšírenejších platforiem ako YouTube, Facebook, Instagram či TikTok. Po spárovaní so svojím užívateľským kontom môžete svoje videá zdieľať priamo na ne alebo si zvoliť niektoré z nastavení a výsledné video exportovať na úložisko svojho telefónu. Svoj vlog alebo podcast si takto viete kompletne nakrútiť, postrihať a zverejniť iba so svojím smartfónom. Pri spracovaní videa v smartfóne pomocou aplikácie Premiere Rush však chýba možnosť zvoliť si snímkovaciu frekvenciu projektu. Aplikácia automaticky nastaví projekt podľa počtu snímok importovaného materiálu. Pri exportovaní si môžete zvoliť 30 fps alebo snímkovaciu frekvenciu, ktorá zodpovedá použitému materiálu.

Spracovanie videa v počítači

Postprodukčné spracovanie videa v počítači bude vo väčšine situácií vašou prvou voľbou. K dispozícii je množstvo softvéru, ktorý používajú aj tí najväčší profíci, mal by teda stačiť aj vám. Na tomto mieste spomeňme aspoň niekoľko bezplatných riešení.

Prvým z nich je desktopová verzia už spomínaného programu Premiere Rush. Tú si na počítači nainštalujete pomocou rozhrania Adobe Creative Cloud, ktoré združuje všetky produkty tejto spoločnosti. Premiere Rush ponúka nástroje, ktoré už poznáte z mobilnej verzie. Teda základné nástroje na strih videa a zvuku, doplnenie grafiky a efektov. Ak vo svojich videách budete používať aj fotografie, na ich úpravu si cez Creative Cloud môžete zaobstarať program Lightroom. Práca v prostredí Adobe Creative Cloud ponúka možnosť ukladať dáta na cloudové úložisko, vďaka ktorému môžete pohodlne prechádzať medzi mobilnou a desktopovou verzou programov na viacerých zariadeniach. K materiálu máte prístup kdekoľvek, kde je internetové pripojenie.

Ďalšou možnosťou je program DaVinci Resolve od výrobcu kamier Blackmagic Design. Tento plne vybavený strihový program je k dispozícii zadarmo takmer v plnej verzii. Okrem strihového rozhrania obsahuje moduly na mixáž a úpravu zvuku a farebné korekcie, v ktorých patrí medzi technologickú špičku, a používa sa aj v profesionálnych štúdiách. V exportovacom module ponúka užitočné prednastavenia zodpovedajúce požiadavkám platforiem Youtube, Vimeo alebo Twitter. Nad parametrami exportu však môžete mať plnú kontrolu aj vy a zvoliť si formáty, aké potrebujete.

Tretím riešením hodným preskúmania je program Media Composer od spoločnosti Avid, ktorá patrí k najetablovanejším vývojárom strihových programov pre profesionálne štúdiá. Bezplatná verzia programu nesie v názve prívlastok First a ponúka základné možnosti spracovania videa a zvuku pri obmedzenom množstve stôp, s ktorým si však pri jednoduchších filmových projektoch hravo vystačíte. Výhodou tejto voľby je, že sa pri práci na svojich projektoch mimovoľne zoznámite s nástrojmi a rozhraním, s ktorými sa neskôr môžete stretnúť aj v profesionálnom prostredí.

Farebné korekcie a špeciálne efekty

Keď ste so zostrihom spokojní a považujete ho za finálny, je čas na posledné obrazové úpravy. Použitie farebných filtrov isto poznáte zo sociálnych sietí. Podobné funkcie ponúka váš smartfón pri zázname videa. Zvoliť si typicky môžete nejakú z predvolených farebných korekcií. Vaše video môžu ozvláštniť, ale ho aj pokaziť. Upozorňujem na to, že ak už nejakú farebnú korekciu použijete, z obrazu ju spätne neodstránite. Preto je vhodnejšie počkať s týmto typom úprav a nechať si ju na koniec. Tak to nakoniec robia aj profíci. Postprodukčné programy, ako napríklad už spomínaný Davinci Resolve, sú vhodným nástrojom na korigovanie technických problémov materiálu, ako je nedôsledná expozícia alebo zle vyvážená biela farba. Farebné korekcie sú zároveň

mocným tvorivým prostriedkom, ktorý pomáha podčiarknuť náladu vášho filmu. Nebojte sa s nimi pohrať, nezabúdajte však, že menej je niekedy viac.

EXPORT

Video je hotové, prichádza rozhodnutie, kam a ako ho exportovať. Keďže sme ho točili na smartfón, vo väčšine prípadov by bolo zbytočné, ak by sme používali profesionálne formáty s vysokým dátovým tokom. Úplne postačí export vo formáte, ktorý bez problémov prehrá čo najviac zariadení a je vhodný aj na účely zverejnenia na službe YouTube. V súčasnosti je azda najrozšírenejší kodek H264 a formáty súborov mp4 alebo mov. Sú dostatočne šetrné, aby vaše video na internete alebo na plátne zažiarilo v dobrej kvalite, a zároveň úsporné, pokiaľ ide o miesto, ktoré zaberajú na vašom úložisku.

KDE HĽADAŤ INŠPIRÁCIU

Hovorí sa, že všetky príbehy už boli sfilmované. A hoci je stále možné prísť s novými, objavnými námetmi, platí aj to, že dejiny filmu sú vo svojej podstate plné variácií na večné témy. Čo sa počíta, je originálny autorský uhol pohľadu a zaujímavý štýl. Nie je preto hanbou inšpirovať sa vo svojej tvorbe inými filmami, napozerať si ich čo najviac a rozšíriť si tak svoj filmársky slovník o zaužívané konvencie aj avantgardné postupy.

Smartfón je stále pomerne nový filmový nástroj, profesionáli si ho osvojili len pred pár rokmi, keď technologický vývoj postúpil tak ďaleko, že jeho výstupy boli použiteľné nielen na internete, ale aj v televíznom vysielaní a vo filme, kde sú technologické štandardy prísnejšie. Prelomovým bol americký nezávislý celovečerný hraný film *Tangerine* (2015) režiséra Seana Bakera, ktorý bol nakrútený výlučne na iPhone s niekoľkými prídavnými objektívmi. Po premiére na prestížnom festivale Sundance patril k najdiskutovanejším filmom roka. Za pozornosť stojí aj strihový projekt filmára Petra Snowdona *The Uprising* (2013). Ten vyrozprával príbeh takzvanej Arabskej jari prostredníctvom materiálu, ktorý nakrútili jej účastníci a účastníčky priamo z prvých línií protestov a demonštrácií na svoje mobilné telefóny. Dnes je mobil bežnou súčasťou arzenálu obzvlášť v dokumentárnom filme, kde je nespornou výhodou jeho nenápadnosť a fakt, že je vždy poruke.

Pokiaľ ide o technické návody, tipy a triky, tých je internet plný a stačí hľadať. Výborným zdrojom informácií, ale aj inšpirácie je stránka niekoľkokrát spomínanej aplikácie FiLMiC Pro (www.filmicpro.com/more/hollywood/), ktorá obsahuje databázu pozoruhodných filmov a odkazov, súvisiacich s fenoménom smartfónov vo filmovom priemysle.

Ak ste sa v nakrúcaní na mobil našli a radi by ste svoje filmy prezentovali a konfrontovali s dielami filmárskych

kolegov a kolegýň, poobzerajte sa po špecializovaných festivaloch. Jeden taký existuje aj na Slovensku. Volá sa Mobilfest (www.mobilfest.eu) a organizuje ho Súkromná stredná umelecká škola filmová v Košiciach.

ÚLOHY, CVIČENIA A NÁMETY

Ak vás filmárske možnosti smartfónu lákajú, ale zápasíte s hľadaním vhodnej témy alebo námetu, inšpirujte sa niektorým z našich námetov a odporúčaní.

Filmový denník

Využite, že kameru mobilného telefónu nosíte neustále so sebou, a vypestujte si zvyk zaznamenávania každodenných situácií, nevšedných výjavov alebo poetických drobností, ktoré zaujmú vaše filmárske oko. Vytvoríte si tak archív svojich dní. Pri jeho strihu sa nemusíte držať toho, v akom čase a poradí zábery vznikali. Nebojte sa experimentovať, obrazy spájať asociatívne, na základe ich nálady, výtvarnej podobnosti alebo naopak kontrastov. Výborným prostriedkom na prepojenie takejto denníkovej koláže do zmysluplného filmového celku môže byť komentár. Čím úprimnejší, tým lepší.

Insta-film

Ak máte profil na niektorej zo sociálnych sietí, isto poznáte formát krátkych príbe-

hov (stories), ktoré sa samy prehrávajú za sebou v poradí, v akom ich zverejníte. To je predsa princíp, ktorý je príbuzný filmovej skladbe. Čo tak skúsiť túto podobnosť využiť a instagramové alebo facebookové „stories“ naplniť skutočným filmovým rozprávaním, ktoré má svoj začiatok, stred a koniec. A pokojne aj prekvapivú pointu. Najlepšie bude, keď si svoj krátky film dôsledne premyslite a záber po zábere rozkreslíte do storyboardu, skôr než sa pustíte do nakrúcania. Všetko musí mať svoje pevné miesto, aby celok fungoval tak, ako zamýšľate. Vašich sledovateľov takýto nečakaný filmový zážitok istotne prekvapí a zaujme.

Vertikálny experiment

Pravidlá a konvencie v umení sú na to, aby sa porušovali. Pravdaže, porušujte ich radšej premyslene a účelne. Niekoľkokrát sme zdôraznili, že pri nakrúcaní mobilom by sme nemali podľahnúť zvodom jeho ergonómie a uprednostniť nakrúcanie na šírku, ktoré je vo filme zaužívané a má svoje opodstatnenie. Pre potreby tohto cvičenia však toto odporúčanie na chvíľu ignorujte a skúste orientáciu na výšku využiť tvorivo. Nakrúťte experimentálny film, v ktorom sa sústredíte na objekty s výraznými vertikálnymi líniami. Kmene stromov, vežiaky, píšľaly organu. Alebo orientáciu obrazu vo filme striedajte a analyzujte, ako kompozícia filmového obrazu psychologicky mení naše vnímanie objektov pred kamerou.

Režisér Steven Soderbergh na pláci filmu *High Flying Bird*, s láskavým zvolením Netflix

ZÁVER

Ak vás nakrúcanie baví, nemusíte mať vždy to najdrahšie vybavenie. Pekné kúsky viete natočiť aj na svoj smartfón. Ako každý pracovný nástroj, aj kamera mobilného telefónu si vyžaduje prax. Čím sebaistejší v jej ovládaní budete, tým presvedčivejšie budú vaše videá. Dúfame, že vám tento metodický materiál pomohol spoznať bohaté možnosti aj technické obmedzenia smartfónov a naviedol vás k tomu, ako ich využiť vo svoj prospech. Nakoniec, nie technická dokonalosť, ale nápad, originalita a vynaliezavosť sú to, čo sa v umení skutočne počíta.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

Monaco, J.: Jak číst film. Praha : Albatros, 2006.

Szomolányi, A.: Základné postupy pri nakrúcaní neprofesionálnych filmov. In Národná osveta. 1/2014.

Dostupné na internete:

<https://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-01.pdf>